

พระ 9 ส. พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์: การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์
สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย*

THE NINE SACRED BUDDHA IMAGES: CREATIVE AREA DEVELOPMENT
AS A CULTURAL TOURISM DESTINATION IN NONG KHAI PROVINCE

พระวันชัย ภูริทัตโต (อนนทรี), เจษฎา มุลยาพอ,
พระมหาประทีป อภิวัตโน (แถวพันธุ์), อิงอร บุตรศรีผา

Phra Wanchai Phuritatto (Anontree), Jesada munyapho,

Phramaha Prateep Abhivaddhano (Thawpuntu), Ingon Bootsripha

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Jesada.mun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ “พระ 9 ส.” ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย 2) เพื่อพัฒนาคู่มือการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย และ 3) เพื่อรายงานผลลัพธ์การใช้คู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกพระสงฆ์และผู้นำชุมชน จำนวน 18 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอผลผ่านการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ความรู้พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ “พระ 9 ส.” พบว่า พระพุทธรูปทั้ง 9 องค์มีลักษณะเด่นด้านศิลปกรรมล้านช้างและเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชนท้องถิ่น โดยแต่ละองค์มีประวัติและคติความเชื่อเฉพาะ เช่น การคุ้มครองผู้เดินทาง การเสริมโชคลาภ และการเสี่ยงทาย ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาและความศรัทธาที่สืบทอดผ่านตำนาน พิธีกรรม และวิถีชีวิตของชาวหนองคาย 2) คู่มือที่จัดทำขึ้นประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ ประวัติและความสำคัญ แผนที่เส้นทาง พิธีกรรมที่

* Received: 9 May 2025; Revised: 17 June 2025; Accepted: 19 June 2025



เกี่ยวข้อง และข้อมูลบริการนักท่องเที่ยว โดยเน้นการให้ข้อมูลเชิงลึก เช่น ตารางเปรียบเทียบศิลปะล้านช้างของพระแต่ละองค์ พร้อมคำแนะนำด้านมารยาทและข้อควรปฏิบัติเมื่อเข้ากราบสักการะ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและเคารพในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ 3) ผลการใช้คู่มือพบว่า นักท่องเที่ยวร้อยละ 85 พึงพอใจ โดยเฉพาะข้อมูลตำนานพระใส ชุมชนเห็นว่า คู่มือช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน และลดการละเมิดกฎวัด ทั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเรื่องการเข้าถึงของผู้พิการ และการขยายเนื้อหาเป็นหลายภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

คำสำคัญ: พระ 9 ส., พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์, การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.

Abstract

This research article aims to: 1) compile knowledge regarding the sacred Buddha images known as the “Phra 9 S.” within the cultural context of Nong Khai Province; 2) develop a cultural tourism management guide related to the “Phra 9 S.” in the same context; and 3) report the outcomes of implementing the guide. This study employs a qualitative research approach, gathering data from books, textbooks, research articles, theses, and other relevant documents, as well as conducting in-depth interviews with 18 monks and community leaders. The data were analyzed and presented through descriptive analysis.

The findings revealed that: 1) The sacred “Phra 9 S.” Buddha images are characterized by Lan Xang artistic styles and serve as focal points of local faith. Each image is associated with unique histories and beliefs—such as protection for travelers, prosperity, and divination—reflecting the wisdom and spiritual heritage passed down through legends, rituals, and the everyday lives of the people of Nong Khai. 2) The developed guidebook comprises four key components: historical background and significance, route maps, related rituals, and tourist service information. It emphasizes in-depth content, such as comparative tables of Lan Xang art styles of each image, along with etiquette guidelines for proper worship, fostering understanding and respect for



sacred spaces. 3) The implementation of the guide showed that 85% of tourists were satisfied, particularly with the legends of Phra Sai. The local community viewed the guide as promoting sustainable tourism, stimulating the local economy, and reducing violations of temple regulations. Additional suggestions included improving accessibility for people with disabilities and expanding the content into multiple languages to accommodate international visitors.

Keywords: The Nine Sacred Buddha Images, Creative Area Development, Cultural Tourism Destination.

บทนำ

พระพุทธรูปหรือพระพุทธรูปปฏิมา ถือเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูป ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติและเป็นวัตถุบูชาในทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ เพื่อดอกย้ำความเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์ ตำนานเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปครั้งแรกปรากฏในสมัยพุทธกาล โดยกล่าวถึงพระพุทธรูปแก่นจันทน์ ซึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศลแห่งกรุงโกศลทรงโปรดให้สร้างขึ้น ขณะที่พระพุทธรูปเจ้าเสด็จไปโปรดพระพุทธรูปมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ (สมเด็จพระญาณสังวรญาณมุนี, 2545)

จากหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์พบว่า การสร้างพระพุทธรูปในรูปแบบมนุษย์เริ่มต้นในช่วงศิลปะคันธาระราวพุทธศตวรรษที่ 6-7 ภายหลังการปรินิพพานของพระพุทธรูปประมาณ 700 ปี โดยได้รับอิทธิพลจากศิลปะแบบกรีก-โรมัน ก่อนหน้านั้น พุทธศาสนิกชนใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ แทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อาทิ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ (แสดงถึงการตรัสรู้) ธรรมจักร (แสดงถึงการแสดงปฐมเทศนา) และรอยพระพุทธรูป เป็นต้น (หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์, 2506)

ลักษณะทางศิลปกรรมและพัฒนาการของพระพุทธรูปได้รับอิทธิพลจากราชวงศ์และภูมิภาคต่าง ๆ โดยเฉพาะในสมัยพระเจ้ากนิษกะแห่งราชวงศ์คุษาณะ ซึ่งทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง จนขยายออกไปยังภูมิภาคตะวันออกกลาง มีการสร้างพุทธสถานขนาดใหญ่ เช่น มหาสถูปในเมืองปุษุปุระ ซึ่งสูงถึง 638 ฟุต รวมถึงพระพุทธรูปขนาดใหญ่ที่สลักบนผาหินในช่วงพุทธศตวรรษที่ 8-11 ซึ่งมีการกล่าวถึงในบันทึกของพระถังซำจั๋ง พระภิกษุชาวจีนผู้เดินทางมาศึกษาพุทธธรรมในชมพูทวีป (เคงเหลียน สีนุญเรื่อง, 2508)



พระพุทธรูปในพุทธศาสนา สร้างขึ้นโดยอิงลักษณะมหาบุรุษ 32 ประการ เพื่อเป็นพุทธานุสติ โดยช่างศิลป์เลือกใช้เฉพาะบางลักษณะร่วมกับพุทธอิริยาบถ เช่น ยืน เดิน นั่ง นอน และท่าทางพระหัตถ์หรือนิ้ว เรียกว่า “ปาง” หรือ “มุทรา” อินเดียมีคตินิยมในการสร้างพระพุทธรูปในปางหรือมุทราหลัก แบ่งออกเป็น 7 แบบ ได้แก่ 1) ปางมารวิชัย หรือ ภูมิสมุทรมุทรา 2) ปางสมาธิ หรือ ฌยานมุทรา 3) ปางปฐมเทศนา หรือ ธรรมจักรมุทรา 4) ปางแสดงธรรม หรือ วิตรรกมุทรา 5) ปางปรินิพพาน หรือ ปางไสยาสน์ 6) ปางประทานอภัย หรือ อภัยมุทรา 7) ปางประทานพรหรือ วรมุทรา (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

ในบริบทของประเทศไทย การสร้างพระพุทธรูปได้รับอิทธิพลจากศิลปะอินเดียตั้งแต่สมัยทวารวดี โดยมีลักษณะปางประทานพรและมารวิชัยเป็นหลัก ในสมัยสุโขทัย ได้มีการสร้างพระพุทธรูปปางลีลาเป็นครั้งแรก พระพุทธศาสนาได้รับการยกย่องเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อชาติไทยตั้งแต่อดีต ทำให้รูปแบบและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธรูป ได้ฝังรากลึกในสังคมไทยมาอย่างมั่นคงและต่อเนื่อง อัตลักษณ์ของสังคมและวัฒนธรรมไทย เกิดจากการผสมผสานวัฒนธรรมหลากหลายที่สามารถหลอมรวมกันได้อย่างกลมกลืน โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านพฤติกรรมและวิถีชีวิตของชาวไทยที่เคารพและให้เกียรติต่อผู้อื่นเสมอ ประเพณีและคตินิยมของพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมให้สังคมไทย มีลักษณะอ่อนโยน มีมิตรไมตรี และเป็นมิตรกับผู้มาเยือน

พระ 9 ส. หมายถึงพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์จำนวน 9 องค์ ซึ่งประดิษฐานอยู่ในวัดต่าง ๆ ของจังหวัดหนองคาย (พระอภิลักขณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ), 2560) มีพัฒนาการตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้างจนถึงรัตนโกสินทร์ มิใช่เพียงวัตถุบูชาในพระพุทธศาสนา หากยังเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในฐานะผู้ประทานพรด้านความเจริญรุ่งเรือง สุขภาพ และความสำเร็จในชีวิต ในบริบทการส่งเสริมพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดหนองคาย ได้พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว โดยครอบคลุมวัดสำคัญ เช่น วัดโพธิ์ชัย วัดศรีชะเกษ วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ และวัดยอดแก้ว เป็นต้น ซึ่งไม่เพียงเป็นการส่งเสริมวัดและยังเชื่อมโยงมรดกทางศิลปกรรม ประเพณีท้องถิ่น และอัตลักษณ์วัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวยังเผชิญปัญหาในด้านการประชาสัมพันธ์และระบบจัดการท่องเที่ยวที่ยังขาดประสิทธิภาพเพื่อตอบโจทยดังกล่าว จึงมีการผลักดันแนวทางพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ที่ครอบคลุมมิติการอนุรักษ์ศิลปกรรม การจัดทำฐานข้อมูลพระพุทธรูป และแผนที่เส้นทางพระ 9 ส. ใน 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองหนองคาย อำเภอท่าบ่อ และอำเภอโพนพิสัย รวมถึงการ



ส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรมพื้นถิ่น เช่น งานประเพณีสงกรานต์ พร้อมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พระ 9 ส. จึงมิใช่เป็นเพียงศิลปวัตถุ หากยังเป็นองค์แทนของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนาของท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พระพุทธรูปเหล่านี้มีพัฒนาการตั้งแต่ศิลปะแบบคันธาระจนถึงศิลปะไทย แผงไว้ด้วยปรัชญา ความเชื่อ และการแสดงออกทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย

ปัจจุบัน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับพระ 9 ส. ไม่เพียงเป็นกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ แต่ยังทำหน้าที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และสืบสานคุณค่าทางศาสนาอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้เพื่อพัฒนา “คู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส.” ให้สามารถใช้ได้จริงในพื้นที่ ตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม การอนุรักษ์ การถ่ายทอดคุณค่า และการสร้างรายได้อย่างยั่งยืนแก่ชุมชน พร้อมทั้งประเมินผลการใช้คู่มือในบริบทจริงเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคายอย่างรอบด้าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ของพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อพัฒนาคู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย
3. เพื่อรายงานผลลัพธ์การใช้คู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระ 9 ส. พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์: การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย จากหนังสือ ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การวิจัยภาคสนาม มีวิธีวิจัย ดังนี้
 - 2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา ระดับเจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจำนวน 9 รูป และผู้นำชุมชน จำนวน 9 คน รวม 18 รูป/คน



2.2 เครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นเพียงแนวคำถามที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์เพื่อใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการสังเกตแบบไม่ส่วนร่วม โดยการจดบันทึกและถ่ายภาพประกอบบริเวณภายในวัดและพุทธสถานในพื้นที่ศึกษา

2.3 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เจ้าอาวาสหรือผู้ที่ได้รับหมายในพื้นที่วิจัยเกี่ยวกับพระ 9 ส.

2.4 การคัดเลือกวัดที่มีพระ 9 ส. พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์: การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย ผลการคัดเลือกพบว่า มีวัดที่ตรงตามเกณฑ์ทั้งสิ้น 9 แห่ง จำแนกออกเป็น 3 พื้นที่หลัก ดังนี้ **1. เขตอำเภอเมืองหนองคาย** จำนวน 5 แห่ง ได้แก่ 1) *วัดยอดแก้ว* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด” 2) *วัดศรีบุญเรือง* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด” 3) *วัดศรีบุญเรือง* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด” 4) *วัดประตึกธรรมคุณ* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด” 5) *วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด” **2. เขตอำเภอท่าบ่อ** จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) *วัดท่าบ่อ* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด” 2) *วัดกุฎีทอง* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด” **3. เขตอำเภอโพนพิสัย** จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) *วัดมณีโคตร* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด” 2) *วัดพิสัยเจติยาราม* ประดิษฐาน “หลวงพ่อบุญรอด”

2.5 การกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ “พระ 9 ส.” จังหวัดหนองคาย ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา โดยตั้งอยู่บนฐานแนวคิดด้านศาสนา วัฒนธรรม และความเชื่อของท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านประวัติศาสตร์ ความศักดิ์สิทธิ์ บทบาททางสังคม และศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้ 6 เกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้ 1) มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และตำนาน 2) มีความศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของชาวบ้าน 3) มีบทบาททางสังคมและศาสนา 4) มีศิลปกรรมและคุณค่าทางวัฒนธรรม 5) มีศักยภาพในการพัฒนาเชิงการท่องเที่ยววัฒนธรรม 6) มีการยอมรับขององค์กรชุมชนหรือท้องถิ่น

2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล การรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประมวลเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลภาคสนาม จากการสัมภาษณ์ การสำรวจ การสังเกต แล้วนำมาจำแนกหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษาและสร้างข้อสรุปตลอดถึงการนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์



ผลการวิจัย

1. การรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 9 องค์ หรือที่เรียกกันว่า “พระ 9 ส.” ซึ่งประดิษฐานอยู่ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มิได้เป็นเพียงวัตถุบูชาในทางพระพุทธศาสนา หากแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อ วิถีชีวิต และศิลปกรรมของท้องถิ่นที่มีรากฐานสืบเนื่องตั้งแต่สมัยล้านช้างจนถึงปัจจุบัน โดยองค์ความรู้ของพระพุทธรูปทั้ง 9 องค์ได้ ดังนี้

1.1 หลวงพ่อพระสวย เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ศิลปะล้านช้าง หน้าตักกว้าง 27 นิ้ว สูง 109 เซนติเมตร มีตำนานเล่าว่า ชายหนุ่มชาวหม่นขาวได้มาขอยาจากวัดก่อนจะหายตัวไปอย่างลึกลับ และเชื่อกันว่ามีพญาวัวทอง หรือหลวงพ่อกษัตริย์แปลง ทำหน้าที่ปกปักรักษาองค์พระ อานิสงส์ของการสักการะหลวงพ่พระสวย เชื่อว่าจะส่งเสริมโชคลาภ และความเจริญรุ่งเรืองในการประกอบธุรกิจ ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดยอดแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

1.2 พ่อพระสุก เป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ ขนาดหน้าตักกว้าง 6 นิ้ว ปางมารวิชัย สร้างขึ้นโดยหลวงปู่สีหัตถ์ สุวรรณมาโจ เพื่อเป็นองค์แทนพระสุกองค์เดิมที่จมลงในแม่น้ำโขง ลักษณะทางศิลปกรรมเป็นศิลปะล้านช้าง ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ วัดศรีคุณเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

1.3 หลวงพ่อพระแสง เป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยโลหะผสมทองคำและเงิน หน้าหนัก 15 กิโลกรัม ศิลปะล้านช้าง ปางมารวิชัย ชัดสมาธิราบ สร้างโดยพระยาปทุมเทวาภิบาล (เคน) เจ้าเมืองหนองคาย ตำนานเชื่อว่าอานิสงส์ของการกราบไหว้จะเสริมเกียรติยศ ชื่อเสียง และบารมี ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดศรีเกษ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานอุดรธานี, 2558)

1.4 หลวงพ่อพระเสาร์ เป็นพระพุทธรูปโลหะประดับทองนาคน หน้าตักกว้าง 65 เซนติเมตร สูง 151 เซนติเมตร สร้างโดยพญาสุนน เจ้านครศรีเชียงใหม่ ลักษณะศิลปะล้านช้าง มีอักษรธรรมจารึกที่ฐานรองรับ อานิสงส์ของการสักการะ ช่วยเสริมอายุมั่นคงขวัญยืน และเพิ่มพูนทรัพย์สิน ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดประดิษฐ์ธรรมคุณ (หอกอง) (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

1.5 หลวงพ่อพระใส พระพุทธรูปทองคำศิลปะล้านช้าง ชัดสมาธิราบ ปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 2 คืบ 8 นิ้ว สูงจากเบื้องล่างถึงยอดพระเกศ 4 คืบ 11 นิ้ว เชื่อกันว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ปกปักรักษาคุ้มครองผู้เดินทาง สร้างโดยพระราชบิดาของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ใน



พระอุโบสถวัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง) อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย (พระราชพิธีสถาปนา 1 (นวน เชมจารี ป.ธ.6), 2530)

1.6 หลวงพ่อทองแสน เป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ อายุราว 400 ปี สร้างโดยพระยาหลวง สุคันธวงศ์ราชเจ้า ศิลปะล้านช้าง หน้าตักกว้าง 34 นิ้ว สูง 51 นิ้ว ปางมารวิชัย อานิสส์ของการบูชา ช่วยให้แคล้วคลาดจากภัยอันตรายและประสบชัยชนะ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ณ วัดท่าคกเรือ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

1.7 หลวงพ่อแสนห้า เป็นพระพุทธรูปทองคำศิลปะล้านช้าง ขนาดหน้าตัก 61 นิ้ว สูง 90 นิ้ว ปางมารวิชัย สร้างโดยสองพี่น้องชื่อ “แสน” และ “ห้า” อานิสส์ของการสักการะเชื่อว่าส่งผลให้ประสบความสำเร็จในทุกด้าน ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดกุ่มภประดิษฐ์ อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานอุดรธานี, 2558)

1.8 หลวงพ่อสิญญะเหือง เป็นพระพุทธรูปสำริด ลงรักปิดทอง ลักษณะศิลปะล้านช้าง ขนาดหน้าตัก 26 นิ้ว สูงจากพระเกศ 36 นิ้ว อานิสส์ของการบูชา เสริมเมตตามหานิยมและอายุยืน ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่วัดหลวงพิสัยเจติยาราม อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565)

1.9 หลวงพ่อพระเสียง เป็นพระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ตันทั้งองค์ หนักประมาณ 100 กิโลกรัม ปางสมาธิ ศิลปะล้านช้าง ตำนานกล่าวว่า เป็นพระพุทธรูปประจำวันเกิดของธิดาเจ้ากรุงล้านช้าง เมืองหลวงพระบาง เดิมชื่อเสียงและยังเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนชาวอำเภอโพนพิสัย จึงได้ตั้งคำขวัญไว้ว่า “หลวงพ่พระเสียงแสนศักดิ์สิทธิ์ เนรมิตบั๊ไฟพญานาค” อานิสส์ของการบูชาคือเสริมสติปัญญา แคล้วคลาดจากภัยอันตรายทั้งปวง ปัจจุบันประดิษฐาน ณ วัดมณีโคตร อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย (ศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม, 2568)

2) คู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

จากผลการศึกษาเชิงประจักษ์และกระบวนการพัฒนาเชิงระบบ การจัดทำคู่มือพระ 9 ส. ได้รับการออกแบบให้เป็นเครื่องมือที่ครอบคลุมทั้งในด้านการเรียนรู้ การสื่อสารข้อมูล และการส่งเสริมประสบการณ์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการศึกษามรดกทางศาสนาและศิลปกรรมของจังหวัดหนองคาย อันประกอบไปด้วยพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 9 องค์ ซึ่งมีความสำคัญทั้งในเชิงศรัทธาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น



คู่มือฉบับนี้มีโครงสร้างหลักแบ่งออกเป็น 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ (1) ข้อมูลประวัติและความสำคัญของพระพุทธรูปแต่ละองค์ ซึ่งได้นำเสนอรายละเอียดในเชิงลึกเกี่ยวกับประวัติการสร้าง ตำนานพื้นถิ่น ความเชื่อทางศาสนา ลักษณะทางศิลปกรรม และบทบาทของพระพุทธรูปในบริบทสังคมท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อเชื่อมโยงความเข้าใจระหว่างศิลปะ ศาสนา และวัฒนธรรม (2) แผนที่เส้นทางการท่องเที่ยว ซึ่งออกแบบเป็นเส้นทางแสวงบุญในรูปแบบ “หนึ่งวัน” และ “สองวัน” โดยเชื่อมโยงจุดสำคัญต่าง ๆ เช่น วัดในเครือข่ายพระ 9 ส. ตลาดพื้นบ้าน พิพิธภัณฑ์ และสถานที่ทางวัฒนธรรมใกล้เคียง เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนควบคู่ไปกับการศึกษาศาสนา (3) พิธีกรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่เกี่ยวเนื่องกับพระพุทธรูปแต่ละองค์ อาทิ พิธีแห่พระ สรงน้ำพระในช่วงเทศกาลสงกรานต์ การประกอบบุญในวันพระ หรือกิจกรรมประจำปีของวัด ซึ่งล้วนสะท้อนความเชื่อและการสืบทอดปฏิบัติศาสนกิจที่ยังมีชีวิตในบริบทของชุมชนร่วมสมัย (4) ข้อมูลบริการสำหรับนักท่องเที่ยว ได้แก่ เวลาเปิด-ปิดวัด ช่องทางการเดินทาง สิ่งอำนวยความสะดวก ร้านค้าชุมชน และจุดบริการสุขภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งล้วนเป็นข้อมูลที่สนับสนุนการวางแผนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างครบถ้วน

นอกจากนี้ คู่มือยังได้จัดทำตารางเปรียบเทียบลักษณะทางศิลปกรรม ของพระพุทธรูปทั้ง 9 องค์ อาทิ ลักษณะพระพักตร์ อิริยาบถ ฐานรององค์พระ และวัสดุที่ใช้ในการสร้าง โดยเปรียบเทียบกับศิลปกรรมจากภูมิภาคอื่น อาทิ ศิลปะสุโขทัย อยุธยา และศิลปะลาว เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบในระดับอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ทั้งนี้ เพื่อเน้นให้เห็นถึงคุณค่าเชิงช่าง และความหลากหลายในกระแสดิลปวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกัน

ในด้านแนวทางปฏิบัติ คู่มือได้เสนอคำแนะนำสำหรับนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับการแต่งกายอย่างเหมาะสม เช่น หลีกเลี้ยงเสื้อแขนกุดหรือกางเกงขาสั้น การงดสัมผัสองค์พระโดยตรง และการเว้นระยะห่างอย่างเหมาะสม ระหว่างนักท่องเที่ยวกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนถึงการให้เกียรติในขนบธรรมเนียมไทย-พุทธ และการเคารพต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นหนองคาย ที่สำคัญคู่มือดังกล่าว ยังได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูล โดยจัดทำ QR Code เชื่อมโยงไปยังสื่อเสริม เช่น สารคดีสั้นออนไลน์ แผนที่เชิงโต้ตอบ และแอปพลิเคชันนำทาง (Navigation Application) เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ต้องการความสะดวก รวดเร็ว และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากทุกที่ทุกเวลา รวมถึงมีการนำเสนอข้อมูลในหลากหลายภาษา เพื่อเพิ่มขอบเขตการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศอย่างเป็นระบบ



ด้วยการออกแบบที่รอบด้านนี้ คู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. จึงไม่เพียงทำหน้าที่เป็นแหล่งข้อมูลเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เสริมสร้างความเข้าใจในคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรม และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดหนองคายให้เติบโตอย่างยั่งยืน

3) ผลลัพธ์การใช้คู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย

นักท่องเที่ยวร้อยละ 85 แสดงความพึงพอใจต่อนเนื้อหา โดยเฉพาะข้อมูลด้านประวัติศาสตร์เชิงลึกและตำนานอภินิหารของหลวงพ่อบุญเหลือ ซึ่งเป็นองค์พระที่มีชื่อเสียงและได้รับความเคารพศรัทธาอย่างสูงในจังหวัดหนองคาย ความน่าสนใจของเนื้อหาดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการเรียนรู้ผ่านศิลปกรรม ความเชื่อ และประเพณีท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นมีทัศนคติเชิงบวกต่อคู่มือ โดยมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติการเรียนรู้ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และการจัดการพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะการลดปัญหาการละเมิดกฎวัด เช่น การแต่งกายไม่เหมาะสม การใช้เสียงดัง หรือการสัมผัสองค์พระอย่างไม่เหมาะสม ทั้งนี้ คู่มือช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องก่อนเข้าชมพื้นที่ ส่งเสริมมารยาททางวัฒนธรรม และสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้เชิงจิตวิญญาณ ในด้านเศรษฐกิจชุมชน คู่มือยังส่งผลต่อการสร้างโอกาสทางอาชีพและการกระจายรายได้ โดยสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมรองรับการท่องเที่ยว เช่น การผลิตของที่ระลึกท้องถิ่น การจำหน่ายอาหารพื้นเมือง และสินค้าโอท็อป เช่น ข้าวเหนียวสาจากจากอำเภอท่าบ่อ และผ้าทอไทพวน ซึ่งสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ จึงมิใช่เพียงการเยี่ยมชมวัดเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับการฟื้นฟูวิถีชุมชนและคุณภาพภูมิใจในท้องถิ่นอีกด้วย

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคู่มือให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น อาทิ การออกแบบข้อมูลเพื่อรองรับการเข้าถึงของกลุ่มผู้พิการ เช่น การเพิ่มแผนผังเส้นทางวีลแชร์ในพื้นที่วัดสำคัญอย่างวัดโพธิ์ชัย และการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกเฉพาะทาง ขณะเดียวกัน ควรมีการขยายเนื้อหาให้รองรับภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาลาว เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขงและนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีความสนใจในพุทธศิลป์และวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้จัดทำ “คู่มือฉบับย่อ” สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีเวลาจำกัด โดยเน้นเส้นทางแบบวันเดียวจบ ซึ่งสามารถตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการเข้าถึงเนื้อหาสาระอย่างรวดเร็วแต่ครบถ้วน



อภิปรายผล

1. การศึกษาองค์ความรู้พระพุทธรูป 9 ส. จังหวัดหนองคาย พบว่า พระพุทธรูป 9 ส. มีลักษณะเด่นทางศิลปะ เป็นศิลปะล้านช้าง และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน แต่ละองค์มีประวัติและความเชื่อเฉพาะตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของฉลอง พันธุ์จันทร์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พระพุทธรูปข้ามแดน: ตำนานการประกอบสร้างและการช่วงชิงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทสังคมวัฒนธรรมปัจจุบัน พระพุทธรูปศิลปะล้านช้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-23 ถือว่ามีเอกลักษณ์ ส่วนใหญ่ถูกสร้างโดยกษัตริย์ ปัจจุบันพระพุทธรูปเหล่านี้หลายองค์ได้ถูกอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ในพื้นที่ประเทศไทย ตำนานพระพุทธรูปข้ามแดนมีปรากฏอยู่ 2 ช่วง คือ 1) การอัญเชิญพระพุทธรูปเข้าสู่อาณาจักรกรุงธนบุรี 1 ครั้ง คือพระแก้วมรกตและพระบาง 2) การอัญเชิญพระพุทธรูปเข้าสู่อาณาจักรกรุงรัตนโกสินทร์ 2 ครั้ง อาทิ พระสุก พระเสริม พระใส พระแช่คำ เป็นต้น แต่มีพระพุทธรูปหลายองค์ที่ไม่มีรายละเอียดในการอัญเชิญข้ามแดนอย่างชัดเจน มีเพียงจารึกไว้ว่า “ได้ถูกอัญเชิญมาจากอาณาจักรล้านช้าง” สำหรับการประกอบสร้างและการช่วงชิงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ พบว่า พระสุกและพระใส มีการนำไปประกอบสร้างและมีการช่วงชิงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างหลากหลาย แต่พระเสริมนั้นมีการกล่าวถึงในพื้นที่ชายแดนน้อยมาก และมีการเชื่อมโยงกับตำนานและปรากฏการณ์อื่น ๆ เช่น บั้งไฟพญานาค น้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น พื้นที่เหล่านี้ได้ถูกทำให้เป็นพื้นที่ “ศักดิ์สิทธิ์” และเป็นที่ยึดเหนี่ยวสำหรับพุทธศาสนิกชน จนนำไปสู่การสร้างพระเครื่องและของที่ระลึกต่าง ๆ (ฉลอง พันธุ์จันทร์, 2565)

2. การจัดทำคู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. ในบริบทวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย การจัดทำคู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. ผู้วิจัยได้ออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวทั้งแบบระยะสั้นและระยะยาว ได้แก่ เส้นทาง 1 วัน ครอบคลุมวัดสำคัญในเขตอำเภอเมือง เช่น วัดโพธิ์ชัย และวัดศรีคุณเมือง และเส้นทาง 2 วัน 1 คืน ซึ่งขยายพื้นที่ไปยังอำเภอท่าบ่อและโพนพิสัย โดยพิจารณาจากความสะดวกในการเดินทางและที่พัก เช่น โฮมสเตย์ริมโขง รวมถึงจุดแวะสำคัญ เช่น ตลาดท่าเสด็จ เพื่อสัมผัสวัฒนธรรมอาหารลาวพื้นถิ่น คู่มือบูรณาการเทคโนโลยีด้วยการพัฒนาแอปพลิเคชัน AR แสดงข้อมูลพระพุทธรูป 9 ส. ผ่านการสแกน QR Code รวมถึงการจัดทำสื่ออินโฟกราฟิก เช่น ตารางเทศกาลสงกรานต์ประจำปี เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ ยังมีการเผยแพร่ข้อมูลผ่านโซเชียลมีเดีย โดยใช้แฮชแท็ก และความร่วมมือกับครีเอเตอร์ท้องถิ่น เพื่อประชาสัมพันธ์เส้นทาง “ตามรอยพระ 9 ส.” ให้แพร่หลายในวงกว้าง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรจุฑาโฒ) และคณะ ซึ่งเน้นบทบาทของวัดใน



การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการมีส่วนร่วม การแบ่งบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน การใช้มรดกวัฒนธรรมเป็นจุดดึงดูด และการใช้เทคโนโลยีในการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรฐโฒ) และคณะ, 2565) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประหยัด ปญญาโร, ดร. และคณะ ที่เสนอแนวทางพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบแม่น้ำโขง 4 แนวทาง ได้แก่ การคัดเลือกวัด การจัดทำแผนที่เว็บไซต์ “วัดริมโขงหนองคาย” การจัดทำป้ายแนะนำ และการผลิตไกด์บุ๊กพร้อมแผ่นพับเผยแพร่แก่ชุมชน (พระมหาประหยัด ปญญาโร, ดร. และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอิงอร บุตรศรีผา และคณะ (2566) ที่พัฒนาไกด์บุ๊กแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมธรรมชาติ และชุมชนได้รับการจัดระบบอย่างเป็นหมวดหมู่ โดยไกด์บุ๊กที่จัดทำได้รับการประเมินคุณภาพในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.37) และได้รับความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 4.47) ซึ่งยืนยันถึงประสิทธิภาพของการใช้คู่มือท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวระดับจังหวัด (อิงอร บุตรศรีผา และคณะ, 2566)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษานี้นำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่ 3 ประการสำคัญ ดังนี้

1. การบูรณาการประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมกับนวัตกรรมการท่องเที่ยว พระพุทธรูป “พระ 9 ส.” เป็นมากกว่าวัตถุทางศาสนา แต่สะท้อนความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างสยามกับล้านช้าง มีศิลปะเฉพาะตัว เช่น พักตร์อัมเอบ ฐานบัวแบบล้านช้าง และอิทธิพลสุโขทัย-อยุธยา การใช้เทคโนโลยี 3D Scanning และฐานข้อมูลดิจิทัล ช่วยจัดเก็บและนำเสนอข้อมูลเชิงศิลปกรรมได้อย่างแม่นยำ พร้อมเชื่อมโยงกับเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชน

2. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนมีส่วนร่วม การจัดทำ “คู่มือท่องเที่ยวพระ 9 ส.” ที่รวบรวมข้อมูลประวัติ เส้นทาง พิธีกรรม และบริการท้องถิ่น ช่วยให้ชุมชนมีบทบาทเป็นภาคีผู้ดูแล และผู้ประกอบการ เกิดอาชีพใหม่น้อย 8 กลุ่ม พร้อมพัฒนาแอปฯ “Nong Khai 9 Sacred Buddhas” ด้วยเทคโนโลยี AR และเผยแพร่ผ่านโซเชียลมีเดีย

3. แนวทางอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เสนอการอนุรักษ์พระ 9 ส. ผ่านแผนดูแลรายองค์ การควบคุมนักท่องเที่ยวด้วยระบบจอง และออกแบบพื้นที่ชมอย่างเหมาะสม พร้อมตั้งกองทุนชุมชนเพื่อบูรณะวัด การทดลองใช้คู่มือพบว่าชุมชนปรับใช้ได้ดี แม้ยังมีข้อจำกัดเรื่องภาษาและ



กลุ่มเปราะบาง จึงเสนอพัฒนาคู่มือเวอร์ชันอิเล็กทรอนิกส์และเพิ่มข้อมูลสำหรับผู้พิการ เพื่อขยายโอกาสการท่องเที่ยวให้ทั่วถึง

สรุปผลวิจัย/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลวิจัย

การศึกษาพระ 9 ส. พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์: การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดหนองคาย สรุปได้ว่า พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ “พระ 9 ส.” ในจังหวัดหนองคาย ล้วนมีลักษณะเด่นด้านศิลปกรรม เป็นศิลปะล้านช้าง และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน แต่ละองค์มีประวัติและความเชื่อเฉพาะตัว เช่น หลวงพ่อพระใสที่เชื่อว่าคุ้มครองผู้เดินทาง พระสุกจำลองที่สร้างขึ้นแทนองค์เดิมที่จมในแม่น้ำโขง และพระเสี่ยงที่ใช้ในการเสี่ยงทาย คู่มือการจัดการท่องเที่ยวพระ 9 ส. ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ ประวัติ แผนที่เส้นทาง พิธีกรรม และข้อมูลบริการนักท่องเที่ยว พร้อมแนวทางปฏิบัติในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เช่น การแต่งกายที่เหมาะสม คู่มือเน้นข้อมูลเชิงลึกและสื่อสารด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ผลการใช้งานคู่มือพบว่า ผู้ใช้ส่วนใหญ่ชื่นชมเนื้อหาประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะตำนานของพระใส ขณะที่ชุมชนเห็นว่าคู่มือช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ลดการละเมิดศีลธรรมในวัด และสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชนผ่านสินค้าพื้นถิ่น พร้อมข้อเสนอแนะให้พัฒนาคู่มือในรูปแบบดิจิทัลรองรับผู้พิการ และเพิ่มเนื้อหาภาษาอังกฤษ จีน และลาว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านการเผยแพร่องค์ความรู้

1) มีการเผยแพร่ผลงานวิชาการผ่านวารสารวิชาการระดับชาติ เป็นการให้ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการเหล่านี้ มุ่งสร้างรากฐานความรู้ที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวพระ 9 ส. อย่างยั่งยืน โดยเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การถ่ายทอดวิชาการ และการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากงานวิจัยอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). *ประวัติวัดหัวราชอาณาจักร เล่มที่ 10*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.



- กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). *พระพุทธรูปปางต่าง ๆ*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *กรอบหลักสูตรท้องถิ่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2*. หนองคาย : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 2.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานอุดรธานี. (2558). *นมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 9 ส เสริมมงคลชีวิต. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว พ.ศ. 2558-2560*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- เคงเหลียน สืบญเรือง. (2508). *ประวัติพระถังซัมจั๋ง*. พระนคร : โรงพิมพ์เลียงเชียงจงเจริญ.
- ฉลอง พันธุ์จันทร์. (2565). พระพุทธรูปข้ามแดน: ตำนานการประกอบสร้างและการช่วงชิงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทสังคมวัฒนธรรมปัจจุบัน. *วารสารศิลปการจัดการ*, 6(1), 339-357.
- พระครูพิทักษ์ศิลปาคม (นุชิต วชิรจุฑาโณ) และคณะ. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดในจังหวัดราชบุรี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 11(1), 180-196.
- พระมหาประหยัด ปญญาวิโร,ดร.และคณะ. (2566). การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัดและพุทธสถานเลียบแม่น้ำโขง ในเขตเทศบาลตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. *วารสารมหาจุฬานาครทรรค์*, 9(11), 279-295.
- พระราชปรีชาญาณมุนี (นวนเขมจารี ป.ธ.6). (2530). *พระธาตุอรหันต์*. หนองคาย : โรงพิมพ์มิตรไทย.
- พระอลงกรณ์ ฐานสิริ (แก้ววิเศษ). (2560). ศึกษาแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของ วัดพระพุทธรูป 9 ส. ในจังหวัดหนองคาย. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศูนย์ข้อมูลทางวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). *วัดมณีโคตร*. เรียกใช้เมื่อ 25 เมษายน 2568 จาก <https://shorturlasia/stWux>.
- สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ. (2545). *ตำนานพระพุทธรูปเจดีย์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์. (2506). *พระพุทธรูปสมัยต่าง ๆ ในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร.
- อิงอร บุตรศรีผา และคณะ. (2566). การพัฒนาไกด์บุ๊กแหล่งเรียนรู้สถานที่ท่องเที่ยวและการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่กระบวนการยกระดับการท่องเที่ยวในจังหวัดหนองคาย. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.